
In memoriam:

MARIJAN MATKOVIC
(1915—1985)

U dubrovačkim ljetnim danima godine 1985. nema više Marijana Matkovića u gradu »snova i zanosa«, koji su intenzivno zaokupljali njegove plodnosne boravke u lapadskom Akademijinu Istraživačkom centru, na Držićevim i Vojnovićevim pozornicama, u toplim zvjezdanim noćima magičnog Njarnjas-grada, mitskog cilja njegovih redovnih dolazaka i trajne preokupacije u njegovu duhovnom obzoru.

Tko ga je, i ovdje u Dubrovniku, poznao i volio, tko je s njim prijateljevao ili blisko surađivao na znanstvenom, književnom, umjetničkom i kulturnom području vezanom za Dubrovnik, Matkovićev će vječni san na Mirogoju iz dubrovačke perspektive osjetiti ne samo kao još uvijek nenanadan, bolan apsurd, nego i kao, ovaj put patetično, podsjećanje na dugogodišnja i mnogobrojna nastojanja Matkovićeve da oživotvori prirodnu i ni po čemu isključivu zagrebačko-dubrovačku duhovnu i kulturnu uzajamnost, na kojoj je aktivno radio s uvjerenjem da rezultati takva prožimanja imaju mnogo širu iradijaciju na čitavom području zemlje i mnogo dalje na evropskim i svjetskim stazama, kamo ga je često vodila njegova čestita otvorenost i nepresušna znatiželja.

Ne bi bila uzaludna traganja za učincima spomenute simbioze u izravno manje vidljivim aspektima Matkovićeve djela, a od očitih, poneki se može nasumce dozvati iz sjećanja, primjerice kako je u projektu imao dramolet o Ruđeru Boškoviću, koji je zamislio »u svom gruškome domicilu, na terasi, podno visokih grmova rogača«

i o njemu skicu zapisao, čega se sjeća hodajući Boškovićevom ulicom u Zagrebu (*Stope na stazi*, »Forum«, 10—12, 1983); ili pak, a to je još indikativniji primjer, kako je u *Generalu i njegovu lakrdijašu* koncipirao lik Dubrovčanina Miha, sanjača o dalekoj začaranoj zemlji »u kojoj žive ljudi koji se zovu ljudi nazbilj«, što pokazuje da je Držić, kao što će toliko puta biti i Vojnović, trajno prisutan u Matkovićevu duhu, a poglavito u nadahnuću dramatičara i teatrologa, koji, primjerice, objavljujući poruku u povodu Međunarodnog dana teatra (1979), ne može mimoći ni Držićevu poruku o slobodi Njarnjas-grada, jer nikad ne zanemaruje kontinuitet hrvatske dramske riječi, pa stoga, eto, i dum Marinovu izravno unosi u svoj dramski tekst povijesne inspiracije.

Dugo bi trebalo nabrajati aspekte u kojima se zrcali udio Dubrovnika u Matkovićevu stvaralačkom životu umjetnika i animatora kulture (prema demokratičnim, nedogmatskim, slobodi čovjeka upravljanim i stoga uvjerljivim naprednim načelima), i bit će poticajna zadaća istražiti koliko je taj dubrovački segment utkan u sveukupno njegovo formiranje, koliko je prožimao njegov ukus, tematiku njegovih radova, povijesne sastavnice njegove svijesti. Izrazita scenična govorenost i spontana komunikativnost Matkovićeve dramske riječi, primjerice, nastala je, znamo, na temeljima njegova kritičnog odnosa prema dometima nacionalnog teatra od prošlog stoljeća do Krležina scenskoga govora, koji je fascinirao njegov naraštaj dramatičara,

te prema iskustvima svjetske drame, ali posebne i osobito djelotvorne poticaje treba nesumnjivo tražiti u oduševljenu čitanju Držića i Vojnovića, koje je duboko poznavao i o kojima je mnogo pisao, uvelike otvorivši vidike modernu kritičkom vrednovanju njihovih djela.

Od prvih poratnih godina do zadnjih dana neke su se od ponajvažnijih Matkovićevih djelatnosti odvijale u znaku Držića, dubrovačkog festivala, Vojnovića... Objavljivao je izdanja Držićevih i Vojnovićevih djela; kao intendant Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu doveo je 1950. na repertoar *Skupa* u Gavellinoj režiji, prikazanog na prvom festivalu u Dubrovniku; za taj festival s Fiskovićem i s Kombolom stvorio je uzorni prvi Katalog i tu objavio značajan i do danas aktualan programsko-proklamatorski tekst; pisao je studije o dvama najvećim dubrovačkim dramatičarima; bio je neposredno zaslužan što se *Dubrovačka trilogija* (»simfonija dramske govorne riječi u tri stavka«) pojavila, također u Gavellinoj režiji, prvi put nakon rata na zagrebačkoj pozornici, a i to bijaše jedan iz niza njegovih poteza s kojima je autoritativno prevladavao ne baš bezazlene onovremene barijere ideološkog čistunstva; bio je jedan od začetnika, organizatora i stupova Dubrovačkih ljetnih igara, njihov teoretičar i ljetopisac, autor (*Heraklo*, *Klitemnestra*), ravnatelj dramskog programa, pa je zajedno s Fotezom, Gavellom i drugima odlučno utjecao na njihov svjetski ugled i, dosljedno tome, na našu deprovincijalizaciju. U Dubrovniku nije bilo značajnije ljetne manifestacije bez njegova bitnog sudionništva, bilo da je riječ o simpozijima, prezentiranjima izdanja ili otvaranjima izložbi, pa je tako između ostaloga predstavio Vojnovićevu biografiju M. Žeželja, LIBER-ovo izdanje Držićevih *Djela*, organizirao značajan međunarodni simpozij o Držiću u suradnji JAZU

i američkog sveučilišta iz Standforda, i međunarodni simpozij o Vojnovićevoj obljetnici, i podizanje spomen-ploče Držiću u mletačkom Zanipolu, i inauguriranje Skalina Marka Foteza pod Lovrijencem, itd.

Koliko je Dubrovnik, kao neusporediva našijenska sinteza krajolika, arhitekture i tradicije, postao duhovnim zavičajem Marijana Matkovića, poticajem njegova stvaralačkog optimizma, ciljem njegovih inače bogatih kulturnih inicijativa, na svoj način plodno svjedoče svesci »Foruma« pod njegovim vidovitim uredništvom: iz tog bi se uglednog časopisa moglo izdvojiti nekoliko knjiga (a neke i jesu u njemu prvotno nastale) raznih priloga s dubrovačkom tematikom, pri čemu se programski jasno očitovale integriranje stoljetnog kontinuiteta hrvatske književnosti u jedinstven korpus.

Ograničavajući se na osobna iskustva dugogodišnje suradnje s Marijanom Matkovićem, i to na njezine dubrovačke aspekte, na uspomene vezane za sve ono zbog čega se ubrojnih među mnogobrojne mlađe drugove njegove kojima je bio i prijatelj drag, i učitelj, i zaštitnik, mogu posvjedočiti da je s Dubrovnikom bio u djelatnu dodiru čak i u zadnjim danima, u bolesničkoj postelji. Nedugo prije odlaska, kad su mu se nakratko vratile snage uz varljivo proplamsale nade, pozvao je kolegu Nedjeljka Mihanovića i mene k sebi, da nam, kao svojim pomoćnicima u uređivanju Vojnovićevih sabranih djela, preda svoje uglavnom dovršene priloge. Tko zna koliko je bio svjestan da posao neće nastaviti, ali trudio se da vedrinom živahna razgovora spriječi turobno raspoloženje, i činilo se da se izvorima neke sebi svojstvene vedrine služi kao sredstvom da ljudski podnese neminovnan rastanak. Javljale su se tada u mislima, namećljivo i neželjeno zbog prigode u kojoj se zatekosmo, neke od nabrojanih epizoda Matkovićeva života u trajanju od tri i pol desetljeća na-

šega poznanstva, koje je uvelike predodređivala ta dubrovačka suradnička komponenta, pa neka ona i opravda stanovite osobne naglaske ovih komemorativnih redaka. Sjetih se, na koncu te brze mentalne rekapitulacije, jednog Matkovićevega teksta, na koji su zacijelo mnogi pomišljali, a koji i mene prati od ovih ljetnih dubrovačkih dana 1985, kad ga više nema u Gradu, njegovu gradu koliko mu to bijaše i Zagreb: u »Forumu« 10—11 godine 1981. opisao je, naime, svoj posljednji susret s divnim čovjekom, Ivanom Krolom, u mnogome nalik upravo ovakvim susretima sa svojim suradnicima i drugovima, na zag-

rebačkom Jordanovcu... Umjesto uzbudljivih detalja tog opisa, radije parafrazirajmo zaključak, koji se može ponoviti gotovo doslovce nakon Matkovićeve odlaska 31. srpnja 1985: toga dana nije samo ostao definitivno prazan prostor u uredništvu »Forum«, nije samo jedan izuzetno drag čovjek, prijatelj i drug napustio prizemnu, dvorišnu sobicu u Kavurićevoj ulici 1 i ostavio rukopisima i špaltama zatrpan svoj pisaći stol — toga dana je i hrvatska književnost izgubila Čovjeka, koji joj je ulogom svih svojih nadarenosti predano služio...

Dubrovnik, ljeto 1985.

Frano Čale

JOSIP LUČIĆ, MONUMENTA HISTORICA RAGUSINA, KNJIGA II,
SPISI DUBROVAČKE KANCELARIJE, ZAPISI NOTARA TOMAZINA DE SAVERE
OD 1282. DO 1284. G.

Autor je na temelju dugogodišnjeg istraživanja i proučavanja arhivskih dokumenata dubrovačke srednjovjekovne prošlosti u Historijskom arhivu u Dubrovniku objavio brojne radove. Kao rezultat toga njegova rada je i ova druga knjiga dokumenata pod nazivom »Spisi dubrovačke kancelarije«, u okviru serije »Monumenta historica Ragusina« u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i Odjela za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Knjiga obuhvaća 431 stranicu te donosi, osim napomene uredništva i predgovora na hrvatskom i engleskom jeziku, arhivsku građu na latinskom jeziku: zapise notara Tomazina de Saveri od 1282. do 1284. g., i to »Diversa cancellariae«, zatim »Debitores diversarum scripturarum« i »Venditores et dotes« od stranice 1 do 336, kao i »Testamenta« I od stranice 337 do 380. Na kraju knjige donesen je indeks imena, stvari i mjesta.

Objavljivanje ove knjige povezano je u prvom redu sa sačuvanom, bo-

gatom arhivskom građom o starom Dubrovniku i njegovoj Republici koja se nalazi u Historijskom arhivu u Dubrovniku. U tom arhivu naći ćemo gotovo svu dokumentaciju o životu, pomorsko-trgovačkom poslovanju, međunarodnim vezama i svim drugim vidovima života starog Dubrovnika i njegove države. Nigdje, ni u jednom evropskom arhivu ne možemo naći, kao u dubrovačkom, na jednom mjestu sakupljenu svu arhivsku građu o postojanju i djelovanju jednog grada male držve — Republike. Gledajući sa toga stanovišta, možemo reći da je dubrovački arhiv po svom sadržaju i bogatstvu jedinstven u svijetu. Zahvaljujući toj golemoj, sistematski složenoj i sačuvanoj građi do sada je sastavljen i objavljen veliki broj znanstvenih radova iz pomorsko-trgovinskog političkog i kulturnog života, i to ne samo Dubrovnika već i susjednih zemalja.

Osim znanstveno-istraživačkog rada pojedinaca, Jugoslavenska je akademija u Zagrebu već krajem 19. stolje-